

ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN — POLONIA

VOL. XXXVI, 6

SECTIO C

1981

Instytut Biologii UMCS
Zakład Botaniki Ogólnej

Maria Alicja CHMIEL

**Nowe i mało znane w Polsce gatunki *Pezizales*, zebrane
w Roztoczańskim Parku Narodowym**

Новые и малоизвестные в Польше виды *Pezizales*, собранные в Национальном
парке в Розточе

New and Little Known Species of *Pezizales* Collected in the Roztocze National
Park

Od szeregu lat prowadzone są badania nad misecznikami Roztoczańskiego Parku Narodowego. W zebranych dotychczas materiale stwierdzono kilka interesujących gatunków, które nie były jeszcze w Polsce zbierane lub znane są tylko z nielicznych stanowisk.

Poniżej zamieszczono krótkie opisy nowych dla flory Polski gatunków, opracowane na podstawie zebranych okazów, oraz stanowiska kilku rzadko spotykanych. Przy oznaczaniu grzybów korzystano z opracowań wymienionych w wykazie piśmiennictwa, a nomenklaturę przyjęto z monografii Dennisa (3). Opracowane zbiory zostały złożone w zielniku Zakładu Botaniki Ogólnej Instytutu Biologii UMCS w Lublinie.

W pracy przyjęto następujące skróty:

Ap — <i>Abietetum polonicum</i> ,	P-Q — <i>Pino-Quercetum</i> ,
Ce-A — <i>Carici elongatae-Alnetum</i> ,	T-C — <i>Tilio-Carpinetum</i> .
Fc — <i>Fagetum carpaticum</i> ,	

WYKAZ ZEBRANYCH GATUNKÓW I ICH STANOWISK

Cheilymenia crucipila (Cooke et Phill.) Le Gal — nielicznie na wilgotnej glebie przy drodze w Ap: rez. Jarugi, 5 VII 1974 i rez. Czerkies, 25 VII 1975. Gatunek znany dotychczas w Polsce tylko z okolic Zatrwarnicy w Bieszczadach (4).

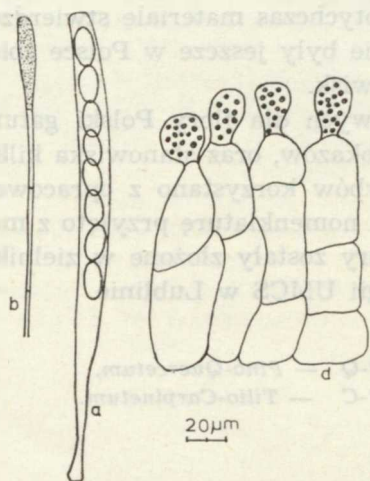
Miladina lechithina (Cooke) Svrček — nielicznie na leżącej w strumieniu kłodzie *Alnus* w Ce-A: rez. Zwierzyniec, 5 IX 1975.

Opis: Owocniki siedzące, mocno przyrośnięte do podłoża, otoczone białą, promieniście rozchodzącą się grzybnią. Dysk płaski lub wypukły, pomarańczowy, 3—5 mm średnicy. Brzeźne komórki *excipulum* zakończone gruszkowatą komórką z gęstą ziarnistością wewnątrz. Worki cylindryczne, 250—270×15—19 μm, 8-zarodnikowe. Zarodniki elipsoidalne, 20—24×11—13 μm, hialinowe lub żółtawe, gładkie albo bardzo delikatnie brodawkowane. Wstawki cienkie, podzielone, na szczycie maczugowato rozszerzone do 7 μm (ryc. 1).

Liczne synonimy i ikonografię tego gatunku podaje Svrček (15). Grzyb ten zaliczany jest do gatunków higrofilnych. Występuje zwykle na leżącym w bieżącej wodzie drewnie różnych gatunków drzew. W Czechosłowacji notowany był na drewnie *Fagus*, *Abies* i *Alnus*. Znany jest z wielu krajów Europy i Ameryki Północnej (12, 15).

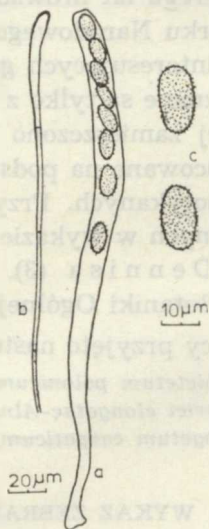
Peziza arvernensis Boud. — nielicznie na spróchniałych kłodach *Fagus* i na ziemi przy kłodach silnie spróchniałych w Fc: rez. Jarugi, 18 VI 1974, rez. Czerkies, 7 VII 1976 i rez. im. Czubińskiego, 4 IX 1979.

Opis: Owocniki do 5 cm średnicy, miseczkowate, ochrowobrazowe do kasztanowobrazowych, z zewnątrz jaśniejsze, gładkie. Worki cylindryczne, 280—320×13—15 μm, 8-zarodnikowe. Zarodniki elipsoidalne, 15—17×8,5—10,5 μm, hialinowe, delikatnie brodawkowane. Wstawki cienkie, proste, na szczycie maczugowato rozszerzone (ryc. 2).

Ryc. 1. *Miladina lechithina* (Cooke)
Svrček

a — worek z zarodnikami, b — wstawka, d — brzeźne komórki *excipulum*
a — ascus with ascospores, b — paraphyse, d — edge cells of *excipulum*

Ryc. 2. *Peziza arvernensis* Boud.

a — worek z zarodnikami, b — wstawka, c — zarodniki
a — ascus with ascospores, b — paraphyse, c — ascospores

Liczne synonimy i ikonografię podaje S v r č e k. (13). Dobre, barwne ryciny zamieszcza również D e n n i s (3). Gatunek ten różni się od *Peziza micropus* i *P. varia* brodawkowanymi zarodnikami i cienkimi, nitkowatymi wstawkami. Najbliższe pewne stanowiska tego grzyba znane są z Czechosłowacji i Zachodniej Ukrainy (13); notowany był również w Anglii (3).

Peziza crassipes Q u é l. — nielicznie na wilgotnej, piaszczystej drodze w Fc: rez. Obroc, 20 VI 1974.

Opis: Owocniki 1,5–2 cm średnicy, ciemnobrązowe, z zewnątrz znacznie jaśniejsze, biało oprószone, początkowo miseczkowate, a z wiekiem rozpostarte. Brzeg miseczki często ząbkowany, miąższ cienki, wodnisty. Worki cylindryczne, 250–280×14–18 μm, 8-zarodnikowe. Zarodniki elipsoidalne, wydłużone, 21–23×10,5–12,5 μm, gładkie, hialinowe. Wstawki cienkie, na szczycie maczugowato rozszerzone (ryc. 3). Od *Peziza cerea* różni się kształtem i rozmiarami zarodników.

Synonimy i ikonografię podaje S v r č e k (13). Najbliższe znane stanowiska tego grzyba podawane są z Czechosłowacji (13).

Peziza emileia C o o k e — nielicznie na wilgotnej glebie, na drodze w lesie mieszanym w pobliżu ur. Maziarki, 6 VI 1974. W Polsce gatunek ten zbierany był dotychczas tylko w Babiogórskim Parku Narodowym (2).

Peziza sterigmatizans P h i l l. a p u d C o o k e — nielicznie na wilgotnej glebie w Fc: rez. Jarugi, 10 IX 1976.

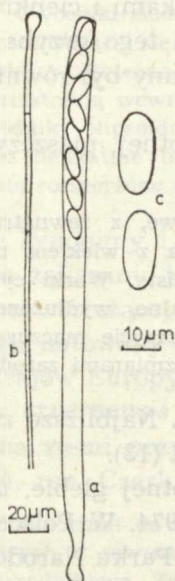
Opis: Owocniki początkowo miseczkowate, z wiekiem rozpostarte, płaskie do 2 cm średnicy, ciemnobrązowe, z zewnątrz znacznie jaśniejsze. Worki cylindryczne, 250–280×12–14 μm, 8-zarodnikowe. Zarodniki elipsoidalne, 14–17×8,5–10 μm, hialinowe, gładkie. Wstawki dość grube, wyraźnie widlasto rozgałęzione, na szczycie maczugowato zgrubiałe z brązową, ziarnistą zawartością wewnątrz (ryc. 4). Widlaste rozgałęzienie wstawek jest cechą charakterystyczną tego gatunku.

Dobre, barwne ryciny zamieszcza D e n n i s (3). W Anglii jest to gatunek rzadko notowany, wyrasta na wilgotnej glebie w jesieni i w zimie.

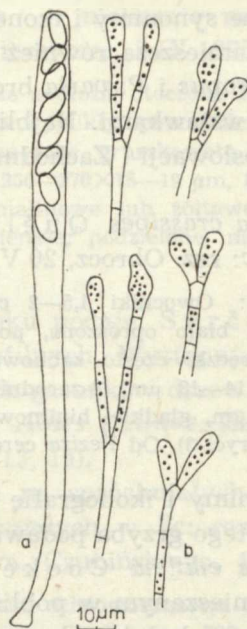
Peziza succosa B e r k. — licznie na glebie brunatnej w Fc, T-C i P-Q: rez. Jarugi, rez. Obroc i ur. Maziarki, VII–IX. W Polsce grzyb ten znany był dotychczas z następujących stanowisk: Oborniki Śląskie, Wrocław—Pilczyce, ok. Sycowa, Kruków k. Strzegomia oraz z Pienińskiego Parku Narodowego (5, 11).

Saccobolus beckii H e i m e r l — nielicznie na zajęczych ekskrementach w Fc: rez. Obroc, 13 XI 1976.

Opis: Owocniki pojedyncze lub w małych grupach, siedzące, 0,1–0,7 mm średnicy, początkowo kuliste, z wiekiem mniej lub bardziej poduszczkowate, wodnisto białe. Dysk wypukły, z wyraźnie widocznymi czarnymi szczytami dojrzałych worków, wystającymi ponad hymenium. Worki szeroko maczugowate, z wyraźnie ściętym szczytem, 140–180×35–45 μm, 8-zarodnikowe. Sciana worków błękitnie od odczynnika Melzera. Zarodniki elipsoidalno-wrzecionowate, często wyraźnie roz-

Ryc. 3. *Peziza crassipes* Quél.

a — worek z zarodnikami, b — wstawka, c — zarodniki
 a — ascus with ascospores, b — paraphyse, c — ascospores

Ryc. 4. *Peziza sterigmatizans* Phill. apud Cooke

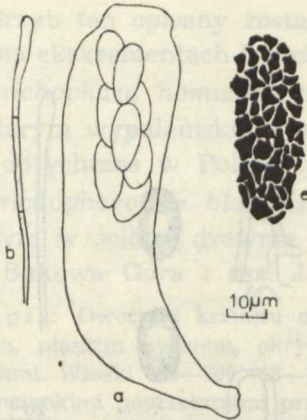
a — worek z zarodnikami, b — wstawki
 a — ascus with ascospores, b — paraphyses

dęte, początkowo hialinowe, dojrzałe prawie czarne, $17,5-23 \times 8,5-10,5 \mu\text{m}$, bardzo grubo brodawkowane, ułożone w zwarty, wydłużony pakiet o wymiarach $45-60 \times 18-24 \mu\text{m}$. Wstawki cienkie, septowane, hialinowe, na szczycie nieznacznie rozszerzone (ryc. 5).

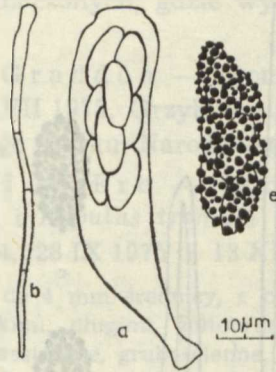
Dobre ryciny zamieszcza Brummelen (1). Najbliższe znane stanowiska tego grzyba podawane są z okolic Ždiaru (Spiska Magura) w Czechosłowacji (8). Zbierany był też w Anglii, Austrii, RFN i na Bermudach (1). W wymienionych krajach owocował głównie na ekskrementach krowich i jelenich.

Saccobolus verrucisporus Brumm. — nielicznie na zajętych ekskrementach w *Fc*: rez. Obroc, 13 XI 1976.

Opis: Owocniki pojedyncze lub w małych grupach, siedzące, $130-200 \mu\text{m}$ średnicy, kształtu odwróconego stożka, białe z fioletowym odcieniem. Dysk płaski lub wypukły, początkowo biały, z wiekiem jasnofioletowy, z wysoko sterzącymi szczytami dojrzałych worków. Worki szeroko maczugowate ze ściętym szczytem, $80-95 \times 19-25 \mu\text{m}$, 8-zarodnikowe. Ściana worków intensywnie błękitnieje od odczynnika Melzera. Zarodniki elipsoidalne, $14-16 \times 8-10 \mu\text{m}$, początkowo hialinowe, dojrzałe ciemnofioletowe, brodawkowane, ułożone w worku w zwarty pakiet o wy-

Ryc. 5. *Saccobolus beckii* Heimerl
a — worek z zarodnikami, b — wstawka, e — pakiet dojrzałych zarodników
a — ascus with ascospores, b — paraphyse, e — ripe spore-cluster

Ryc. 6. *Saccobolus verrucisporus*
Brumm.

a — worek z zarodnikami, b — wstawka, e — pakiet dojrzałych zarodników
a — ascus with ascospores, b — paraphyse, e — ripe spore-cluster

miarach $35-39 \times 13-16 \mu\text{m}$. Wstawki cienkie, pojedyncze lub rozgałęzione, hialinowe lub z jasnioletowym odcieniem (ryc. 6). Od *Saccobolus beckii*, *S. obscurus* i *S. thaxteri* różni się wielkością oraz ułożeniem i urzeźbieniem zarodników.

Dobre ryciny zamieszcza Brummelen (1). Grzyb ten opisany został z Nowej Gwinei, gdzie występował na ekskrementach kozich.

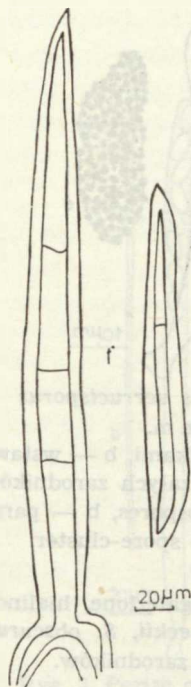
Scutellinia ceypii (Vel.) Svrček — licznie na spróchniałych, omszonych kłodach *Fagus* i *Abies* w Fc i Ap: rez. Bukowa Góra, 20 VIII 1974 i rez. Czerkies, 28 IX 1975.

Opis: Owocniki miseczkowate, 3–5 mm średnicy, siedzące, pomarańczowe, otoczone z zewnątrz krótkimi włoskami. Włoski brązowe, $240-500 \times 25-32 \mu\text{m}$, grubościennie z nielicznymi, cienkimi, poprzecznymi przegrodami. Worki cylindryczne, $240-270 \times 15-17 \mu\text{m}$, 8-zarodnikowe. Zarodniki elipsoidalne, $23-28 \times 11-15 \mu\text{m}$, hialinowe, z grubymi brodawkami na ścianach. Wstawki cienkie, na szczycie rozszerzone maczugowato (ryc. 7).

Najbliższe znane stanowiska tego grzyba podawane są z Czechosłowacji (16).

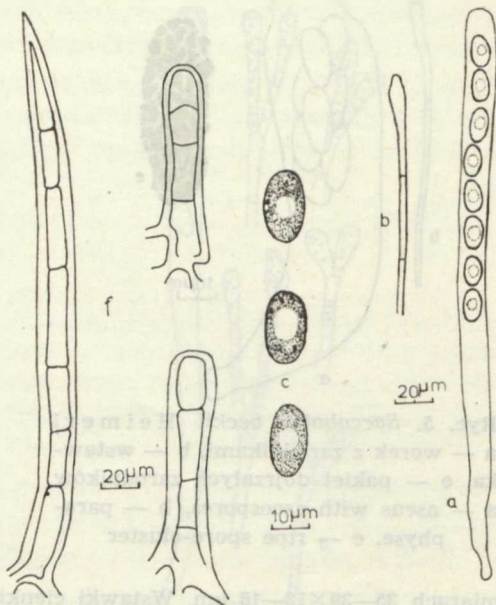
Scutellinia erinaceus (Schw.) Kuntze — nielicznie na spróchniałej kłodzie *Carpinus* w Fc: rez. Jarugi, 5 IX 1974.

Opis: Owocniki miseczkowate do 3 mm średnicy, siedzące, z dyskiem brudno-białym, pokryte z zewnątrz ciemnobrązowymi włoskami. Włoski grubościennie, różnej długości, $200-900 \times 20-35 \mu\text{m}$, podzielone cienkimi przegrodami poprzecznymi. Szczyty długich włosków są zastrzone, a krótkich — zaokrąglone, tępe. Worki cylindryczne, $280-300 \times 18-20 \mu\text{m}$, 8-zarodnikowe. Zarodniki elipsoidalne, $19-23 \times 10,5-12,5 \mu\text{m}$, hialinowe, z jedną centralnie położoną kroplą tłuszczu, gładkie. Wstawki cienkie, na szczycie rozszerzone maczugowato (ryc. 8).

Ryc. 7. *Scutellinia cejprii* (Vel.)

Svrček

f — włoski, c — zarodniki
f — hairs, c — ascospores

Ryc. 8. *Scutellinia erinaceus* (Schw.)

Kuntze

a — worek z zarodnikami, b — wstawka, c — zarodniki, f — włoski
a — ascus with ascospores, b — paraphyse, c — ascospores, f — hairs

Najbliższe stanowiska tego grzyba znane są z Czechosłowacji (14); notowany był również w Ameryce Północnej (10).

Scutellinia kerguelensis (Berk.) Kuntze = *S. nympharum* (Vel.) Svrček et Kubička — nielicznie na leżącej w strumieniu kłodzie *Alnus* w Ce-A: rez. Zwierzyniec, 5 IX 1975. Grzyb ten znany jest dotychczas w Polsce tylko z okolic Zatwarnicy w Bieszczadach (4).

Trichobolus sphaerosporus Kimbr. — licznie na zajęczych ekskrementach w Ap i Fc: rez. Bukowa Góra i rez. Obroc, III i IX 1976.

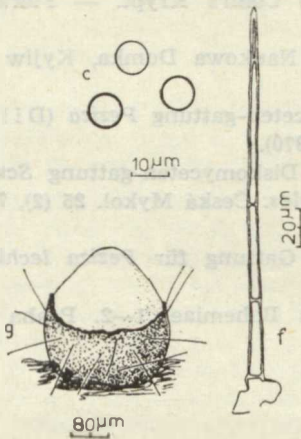
Opis: Owocniki pojedyncze, 300–400 μm średnicy, początkowo kuliste, białawe, pokryte nielicznymi hialinowymi włoskami. Włoski 150–210 μm długości i 7–10 μm szerokości u podstawy, z 3–4 przegrodami poprzecznymi. Z wiekiem ściana kulistego owocnika ulega rozerwaniu na szczycie przez wydostający się dojrzwały worek. W owocniku tylko jeden jajowaty wielozarodnikowy worek o wymiarach 250–290×150–200 μm. Zarodniki kuliste, 9,5–10,5 μm średnicy, hialinowe, gładkie, wypełniają cały worek. Wstawki nitkowate, bezbarwne (ryc. 9). Od *Trichobolus zukalii* i *T. pilosus* różni się wyraźnie kulistymi zarodnikami. Możliwe, że niektóre zbierane w Polsce okazy *T. zukalii* i *T. pilosus* należy odnieść do tego taksonu.

Grzyb ten opisany został ze Stanów Zjednoczonych, gdzie występował na ekskrementach kozich (7).

Trichophaea hemisphaerioides (Mont.) Graddon — gromadnie na starym wypalenisku w Ap: rez. Jarugi, 5 VII 1975. Grzyb ten znany jest dotychczas w Polsce tylko z Pienińskiego Parku Narodowego (5).

Trichophaeopsis bispicis (Boud.) Korf et Erb — licznie na leżącym w ściółce drewnie oraz korze *Fagus* i *Populus tremula* w Fc: rez. Bukowa Góra i rez. Jarugi, 20 VIII 1974, 28 IX 1975 i 13 XI 1976.

Opis: Owocniki kształtu odwróconego stożka, do 4 mm średnicy, z brudno-białym, płaskim dyskiem, pokryte z zewnątrz rzadkimi, długimi, żółtobrazowymi włoskami. Włoski $400-700 \times 16-18 \mu\text{m}$, na szczycie zaokrąglone, grubościennie, z licznymi, cienkimi poprzecznymi przegrodami i długim wyrostkiem u podstawy. Worki cylindryczne, $190-200 \times 15-17 \mu\text{m}$, 8-zarodnikowe. Zarodniki elipsoidalne, $15-19 \times 8-10,5 \mu\text{m}$, hialinowe, gładkie. Wstawki nitkowate, bezbarwne (ryc. 10).

Ryc. 9. *Trichobolus sphaerosporus*

K i m b r.

g — owocnik, f — włoszek, c — zarodniki
g — habit of fruit-body, f — hair, c — ascospores

Ryc. 10. *Trichophaeopsis bispicis*

(Boud.) Korf et Erb
c — zarodniki, f — włoszek
c — ascospores, f — hair

Najbliższe znane stanowiska tego grzyba podawane są z okolic Brna w Czechosłowacji (9). Znany jest również w Anglii i Ameryce Północnej (3, 6).

PIŚMIENNICTWO

1. Brummelen van J.: A Word-Monograph of the Genera *Ascobolus* and *Saccobolus*. Persoonia, suppl. 1, 1—260 (1967).
2. Bujakiewicz A.: Grzyby Babiej Góry. Część I. Mikoflora lasów. Acta Mycol. 15 (2), 213—294 (1979).
3. Dennis R. W. G.: British Ascomycetes. J. Cramer, Lehre 1978, 1—585.
4. Domański S., Lisiewska M., Majewski T., Skirgiełło A., Truszkowska W., Wojewoda W.: Mikoflora Bieszczadów Zachodnich, IV. Acta Mycol. 6 (1), 129—179 (1970).
5. Gumińska B.: Mikoflora Pienińskiego Parku Narodowego. Część III. Ze-szyty Nauk. UJ, Prace Bot. 432 (4), 127—141 (1976).
6. Kanouse B. B.: Some Species of the Genus *Trichophaea*. Mycologia 50 (1), 121—140 (1958).
7. Kimbrough J. W., Korf R. P.: A Synopsis of the Genera and Species of the Tribe *Theleboleae* (= *Pseudoascoboleae*). Amer. J. Bot. 54 (1), 9—23 (1967).
8. Moravec J.: Několik operkulátních diskomycetu z Vysokých Tater, Belan-ských Tater a Spišské Magury na Slovensku. Česká Mykol. 23 (1), 24—34 (1969).
9. Moravec J.: *Trichophaeopsis latispora* sp. nov. — a New Discomycete from Moravia (Czechoslovakia). Česká Mykol. 33 (1), 13—18 (1979).
10. Seaver F. J.: The North American Cup-Fungi (*Operculates*). Supl. New York 1942, 1—380.
11. Schroeter J.: Die Pilze Schlesiens 2 [w:] Cohn's Krypt. — Flora von Schlesien. Breslau 1908, 1—597.
12. Smicka M. F.: Pecycowi hryby Ukrainy. Naukowa Dumka, Kyjiw 1975, 1—170.
13. Svrček M.: Über einige Arten der Diskomyceten-gattung *Peziza* (Dill.) L. ex St. Amans. Česká Mykol. 24 (2), 57—77 (1970).
14. Svrček M.: Tschechoslowakische Arten der Diskomyceten-gattung *Scutellinia* (Cooke) Lamb. emend Le Gal *Pezizales*. Česká Mykol. 25 (2), 77—87 (1971).
15. Svrček M.: *Miladina* gen. nov., eine neue Gattung für *Peziza lechithina* Cooke. Česká Mykol. 26 (4), 213—216 (1972).
16. Velenoský J.: Monographia *Discomycetum* Bohemiae, 1—2. Praha 1934, 1—436.

РЕЗЮМЕ

В статье дается список 15 видов дискомицетов порядка *Pezizales*, собранных в Национальном парке в Розточе около Звежинца (Замойское воеводство). Большая часть (10) из представленных видов в Польше найдена впервые. Это: *Miladina lechithina*, *Peziza arvernensis*, *P. crassipes*, *P. sterigmatizans*, *Saccobolus beckii*, *S. verrucisporus*, *Scutellinia cejpii*, *S. erinaceus*, *Trichobolus sphaerosporus*, *Trichophaeopsis biscupis*. Остальные из названных в статье видов до сих пор были известны по немногочисленным местонахождениям. Это: *Cheilymenia crucipila*, *Peziza emileia*, *P. succosa*, *Scutellinia kerguelensis*, *Trichophaea hemisphaerioides*.

SUMMARY

The article presents a list of 15 species of cup fungi of the order of Pezizales collected in the Roztocze National Park, near Zwierzyniec, in the Zamość voivodeship. Most of the species presented (10) were found for the first time in Poland and they include: *Miladina lechithina*, *Peziza arvernensis*, *P. crassipes*, *P. sterigmatizans*, *Saccobolus beckii*, *S. verrucisporus*, *Scutellinia cejpii*, *S. erinaceus*, *Trichobolus sphaerosporus* and *Trichophaeopsis biscupis*. The remaining species mentioned in the article, such as *Cheilymenia crucipila*, *Peziza emileia*, *P. succosa*, *Scutellinia kerguelensis*, and *Trichophaea hemisphaerioides*, have been known from very few locations so far.

